

28. Pavly'shhev N. *Pol'skaya anarchya pry' Yane Kazy'my're y' bor'ba za Ukray'nu* [Polish anarchy under Jan Kazimierz and the struggle for Ukraine], s. 109.
29. *Malorossy'sky'e dela. Otpy'sky' za 1673 – 1674 god ky'evskogo voevody kn. Yu.P.Trubetskogo s tovary'shhy' k czaryu Alekseju My'xajlov'y'chu*, [Little Russian business. Announcements for 1673 – 1674 year of the Kiev voevoda Prince. YPTrubetskoy with his comrades to Tsar Alexei Mikhailovich] in «Sy'nby'rsky'j sborny'k. Chast' y'story'cheskaya», t. 1, Moskva, 1844, № 132, s. 139-141.
30. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XII, SPb., 1882, № 8, stb. 28-29.
31. Stepankov V. *Gry'gorij Gulyany'cz'ky'j [Grigory Gulianitsky] in «Polkovodci vijs'ka Zaporoz'kogo»*, Ky'yiv, 1998, s. 99.
32. Solov'ev S. *Y'story'ya Rossy'y' s drevnejshy'x vremën* [History of Russia from ancient times] in «Sochy'neny'ya», kn. 6, t. XII, Moskva, 1991, s. 468.
33. Solov'ev S. *Y'story'ya Rossy'y' s drevnejshy'x vremën* [History of Russia from ancient times], s. 469-470.
34. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XII, SPb., 1882, № 68, stb. 197-198.
35. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XIII, SPb., 1884, № 5, stb. 20-22.
36. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XIII, SPb., 1884, № 5, stb. 20-22.
37. Solov'ev S. *Y'story'ya Rossy'y' s drevnejshy'x vremën* [History of Russia from ancient times], s.201.
38. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XIII, SPb., 1884, № 95(2), stb.418.
39. *AYuZR* [Archive of South-Western Russia], t. XIII, SPb., 1884, № 95(2), stb. 607-610.

Serhii DOBRZHANSKYI
(Chernivtsi)

CITIES OF THE GALICHYNA AND BUKOVINA OF THE SECOND HALF OF THE XIX – THE BEGINNING OF XX CENTURIES: COMPARATIVE FEATURES OF THE SYSTEM OF MANAGEMENT

The article made the comparative historical analysis of the cities of Galicia and Bukovyna (Lviv, Chernivtsi and Berezhany, Brody, Drohobych, Kolomyia, Peremyshl, Sniatyn, Sokal, Stanislaviv, Stryi, Vyzhnitsa, Kitsman, Storozhinets) in the second half of XIXth – the beginning of the XXth century. The activity level of implementation of city governance reforms, the changes of abundance and composition of the population were observe. Considers implementation of the powers by local authorities of cities in the process of formation and activities. The execution of the assigned tasks was made with the Influence on the development of regional cities by the number of objective and subjective factors: the presence and the time of railroad holding, economic and geographical specificity, historical features, the political situation, etc.

Key words: city, elf-government, election, city council, magistrate, burgomaster.

УДК 908(477).07:352.075

© **Сергій ДОБРЖАНСЬКИЙ**
(Чернівці)

ГАЛИЦЬКІ ТА БУКОВИНСЬКІ МІСТА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ПОРІВНЯЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

У статті здійснено порівняльно-історичний аналіз розвитку міст Галичини і Буковини в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Розглянуто загальні питання здійснення повноважень органами місцевого самоврядування міст у процесі їх формування та діяльності. Виконання поставлених завдань здійснено з урахуванням впливу на розвиток регіональних міст низки об'єктивних та суб'єктивних факторів: наявність залізничних шляхів, господарська та географічна специфіка, історичні особливості, політична кон'юнктура тощо.

Ключові слова: місто, самоуправління, вибори, міська рада, магістрат, бургомістр.

Однією із особливостей сучасного розвитку міст України є його нерівномірність у демографічному та соціально-економічному відношеннях. Наближеність до найбільших полісів (Київ, Одеса, Харків, Дніпро, Львів) стає чи не визначальним фактором для покращення відповідних показників. У таких умовах важливим є не лише здійснення ефективної державної політики, спрямованої на подолання низки регіональних проблем, а й ґрунтовне вивчення місцевого ресурсного потенціалу з метою перерозподілу владних повноважень на користь органів самоврядування. В основні такої роботи має бути як врахування європейського досвіду, так і дослідження власного минулого.

Зважаючи на це, доцільним є відповідний міжрегіональний історико-порівняльний аналіз, зокрема системи управління міст Галичини (Східної) та Буковини (Північної) періоду другої половини ХІХ – початку ХХ ст., тобто етапу відносно повільного розвитку капіталізму (порівняно із центральними регіонами Австро-Угорщини) та, разом з тим, поглиблення нерівномірності зростання населення і розвитку

господарства на прикладі окремих населених пунктів.

Історична наука останнього десятиліття суттєво збагатилася дослідженнями, що присвячені різноманітним проблемам розвитку окремих міст Галичини й Буковини у вказаний період, а також загалом цих регіонів. Серед вітчизняних окремо варто виділити праці В. Великочного¹, В. Кіселичника², М. Никифорака³, Р. Петріва⁴, Л. Тимошенка⁵ та багатьох ін. Особливу важливість мають статті та підсумкова монографія О. Мазурка, який запропонував синтетичний полірегіональний підхід, об'єднавши в єдиний об'єкт дослідження міста трьох регіонів – Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття⁶. Поступово збагачується і перекладна література (наприклад, праці Р. Кайндля з історії Чернівців чи М. Поллака про уявну подорож Східною Галичиною та Буковиною імперських часів), що, звісно, не ліквідує необхідність додаткового залучення англо-, німецько- та польськомовних досліджень.

Особливості міського самоуправління на теренах досліджуваних нами регіонів визначалися загальнополітичними умовами їх перебування у складі Австрійської імперії, з 1867 р. – Австро-Угорщини. Кожен із них мав статус окремого коронного краю під назвами «Королівство Галиції та Лодомерії» («Галичини і Володимирії») і «Герцогство Буковина». У середині XIX ст., коли Буковинський округ був адміністративною частиною Галичини, відбувалися й перші спроби здійснити реформи міського управління. Їх варто пов'язувати, перш за все, з революційними подіями 1848–1849 рр. Зокрема, «стару» систему магістратів у містах із їх юрисдикцією та практично безмежну владу власників доміній на інших територіях планувалося замінити на дієву систему самоврядування, яка б передбачала проведення виборів до місцевих органів влади громадського, повітового й окружного рівнів. Відповідні положення запроваджувалися у результаті прийняття так званого «провізоричного громадського закону» від 17 березня 1849 р.⁷ Втім, цей нормативно-правовий акт, після поразки революції, так і не вдалося імплементувати.

На початку 1849 р. імператор Франц Йосиф I виокремив Буковинський округ зі складу Королівства Галиції та Лодомерії і надав йому статус окремого коронного краю під назвою «Герцогство Буковина». З цього часу особливості реалізації державної політики на місцевому рівні в обох регіонах почали визначатися різними ор-

ганами влади. Остаточний цей процес розмежування завершився у 1861 р., коли було створено Галицький та Буковинський крайові сейми. У наступні роки цього десятиліття розпочалося формування окремої структури органів місцевого самоврядування.

Спочатку в тому ж 1861 р. міські відділення (відділи) перейменовували у міські ради. Однак на той час останні не мали всієї повноти законодавчої влади і здебільшого здійснювали загальний контроль над діяльністю магістрату. У наступному 1862 р. було прийнято закон «Про основні засади організації громад», в якому визначалося, що відділ громади (стосовно міст – рада) відповідає за ухвалення рішень та контроль за їх виконанням. Це завдання, як і вся адміністративна діяльність, належало до компетенції голови громади (бургомістра)⁸. У подальшому, на Буковині в 1863 р. і в Галичині у 1866 р., було прийнято регіональні нормативні акти, які більш детально регламентували практичне втілення закону 1862 р.

Серед сукупності міст обох регіонів привілейоване становище займали столичні центри – Львів та Чернівці. Їхній окремий статус визначався не лише політико-адміністративними факторами, а й економічними та культурними. Система управління регіональними столицями в досліджуваній період визначалася окремими Статутами. Спочатку в 1864 р. такий документ отримали Чернівці, а в 1870 р. – Львів. Таке «відставання» галичан пояснюється десятирічною (протягом 1860–1870 рр.) тривалістю процесу розробки та обговорення проектів. Із періодичними змінами (наприклад, чернівецький – 1869 р. та 1873 р., львівський – у 1896 р. та 1909 р. тощо) Статуту обох міст діяли протягом усієї подальшої історії Австро-Угорщини і регламентували повноваження й загальні особливості роботи органів місцевого самоврядування, охоплюючи при цьому всю сукупність міських відносин: земельні, особисті та майнові, розвиток інфраструктури і комунікацій, правоохоронну та судову системи, освіту, соціальний захист та ін. Головним законодавчим і контролюючим органом вони визначали міську раду, адміністративно-виконавчим – магістрат, на чолі якого в Чернівцях стояв бургомістр, а у Львові – президент⁹.

На той час міська рада Чернівців складалася із 50 виборних членів (депутатів), обраних терміном на чотири роки, Львова – зі 100 осіб – на три роки (із 1896 р. – на шість). Основу вкрай обмеженого виборчого права формували, голов-

ним чином, майновий ценз. У Східній Галичині в 1880 р. відсоток виборців по відношенню до загальної кількості жителів міст коливався від 9% до 23%. Найменші показники демонстрували Перемишль, Броди та Станіславів, найвищі – Тереховля, Снятин і Дрогобич¹⁰. Для найбільших столичних міст цей відсоток був ще менший. Для прикладу, у 1897 р. в 60-тисячних Чернівцях право голосу мало лише 2,2 тис. осіб.

Кількісні відмінності не впливали на особливості роботи органів міського самоврядування. Наприклад, міські ради склалися з декількох секцій. У Чернівцях – це: 1) організаційно-правові питання, статистика; 2) фінанси, квартирування військових; 3) будівництво, протипожежна безпека, комунікації; 4) місцева поліція, санітарна служба, допомога бідним; 5) релігія, освіта; у Львові: 1) релігія, питання опіки; 2) господарство, торгівля, промисловість; 3) інфраструктура; 4) правопорядок, соціальна сфера, військові питання; 5) організаційні та освітні питання¹¹. Інакше кажучи, перелік обов'язків був фактично однаковим, адже узагальнено це питання регулювалося на державному рівні, а їх безпосередній розподіл між секціями визначався на розсуд депутатів.

Подібно до цього головний виконавчий орган – магістрат – поділявся на департаменти, кожен із яких опікувався власним напрямом міського управління, наприклад, будівельними справами, релігією та освітою, господарством громади, соціальними питаннями, промисловістю і торгівлею, збором податків і т. п. Активізація темпів урбанізації визначала ускладнення структури та розростання чиновницького апарату. У 1858 р. структура магістрату Львова була такою: бургомістр, віце-бургомістр, засідателі; «протокол подавчий», реєстратура, експедиція; синдикат, під головуванням якого магістрат виконував свої судові функції; головна і податкова каси; урядовий дім для безпритульних; економат (господарські питання); відділення: лісове, будівельне, таксаційне, житлове, конскрипційне, санітарне, ляндрівтоське (мікрорайонне), торговельне; бюро обліку померлих, відділення лікарень; будинок для виправлення малолітніх, міські в'язниці; торгово-вексельний суд¹². Склад магістратів постійно розширювався, особливо у великих містах Львові та Чернівцях. У 1893 р. перелік чиновників цього виконавчого органу у столиці Буковини включав: 3 представників керівництва (бургомістр, два віце-бургомістри), 4 міських радників, 48 радників громади, 3 радників магістрату, 42 міських службовців (серед

них: фізик, лікар, будівельний інспектор, касир, інспектор поліції, ярмарковий комісар, ветеринар, комендант пожежників, садівник та ін.)¹³.

У дещо спрощеному вигляді, з точки зору структури бюрократичного апарату, але майже такому ж із позиції повноважень та виборчої системи, така система управління столицями Галичини й Буковини наприкінці XIX ст. почала поширюватися й на інші міста. Зокрема, цей процес набув остаточних рис із прийняттям двох законів: у 1889 р. – для найбільших центрів, у 1896 р. – для більш дрібних та містечок. Ці зміни фактично завершили уніфікацію вертикалі системи міського управління.

Попри безумовно позитивний рух у напрямку розширення прав містян на самоуправління варто розуміти, що, крім виконання завдань місцевого характеру, міські ради та магістрати залежали від крайової адміністрації і на регіональному рівні виступали провідниками загальнодержавного курсу. Це, звичайно, накладало свій відбиток не лише на суспільно-політичне, а й економічне життя.

В історіографії домінуючими і безапеляційними є оцінки щодо більш уповільненого розвитку вказаних регіонів порівняно з іншими землями Австро-Угорщини. Хрестоматійного характеру набули твердження про «відсталі» землі, які слугували «аграрно-сировинним придатком»¹⁴. На нашу думку, безумовно об'єктивна основа такого бачення повинна поєднуватися із фактами, які, однак, демонструють поступове зростання темпів урбанізації з середини XIX ст.

Першим аргументом на користь цього є кількісні показники. Так, якщо у Східній Галичині у 1857 р. налічувалося 45 міст, то відповідно до згадуваних законів від 1889 та 1896 рр. до цього розряду було включено вже 103 населених пункти, без урахування Львова. Щоправда, більшість із них – це фактично містечка і лише третина – дійсно міста. Крім згаданого Львова, який мав окремий статус, серед них варто виділити наступні: Бережани, Броди, Бучач, Галич, Городок, Дрогобич, Жидачів, Жовква, Заліщики, Золочів, Коломия, Миколаїв, Перемишль, Самбір, Снятин, Сокаль, Станіславів, Стрий, Сянок, Тернопіль, Тереховля, Яворів, Ярослав. На Буковині відповідних перелік був набагато меншим і складав лише 8 міст (Бояни, Вашківці, Вижниця, Заставна, Кіцмань, Садгора, Сторожинець, а також Чернівці з окремим статусом)¹⁵.

Наступним порівняльним параметром може виступати кількісний склад населення і вплив

на його зміни етнічного фактора. В даному випадку варто враховувати, що «однією з історичних особливостей Буковини була її багатонаціональність, яка, на відміну від сусідньої Галичини, не стала підґрунтям етнічного конфлікту, а втіленням принципу рівноправності і як наслідок – певного балансу між запитами та вимогами різних народів і регіональних еліт. Провінція Буковина мала переважно двоетнічний українсько-румунський характер, але із значною часткою євреїв та німців»¹⁶. Це твердження історика І. Монолатія прямо корелюється із статистикою, що стосується міст. Водночас, навіть по відношенню до Галичини, ситуація була далеко не однозначною. Так, якщо у владних та адміністративних установах наприкінці XIX ст. панувала польська мова, то на повсякденному побутовому рівні спостерігалось різноманіття міжетнічної взаємодії. Австрійський історик Мартін Поллак писав стосовно Дрогобича, галицького міста з першої десятки за чисельністю населення: «Хоча в кабінетах окружної управи та суду... й говорено польською, однак на дрогобицьких вулицях... точилася запекла боротьба між мовами та конфесіями, які потихеньку сплавлялися у дивну мішану культуру»¹⁷. У даному випадку варто розрізняти політичне домінування представників польського народу та загальну поліетнічну (єврейську, українську, німецьку) більшість мешканців.

Питома вага відповідної категорії населення у загальній структурі жителів обох регіонів була відносно незначною і за цими параметрами Буковина випереджала Східну Галичину: 20,3% проти 18,15% у 1880 р. та 25,1% проти 19,8% у 1910 р. Водночас темпи зростання чисельності містян багато в чому визначалися не економічними факторами, а адміністративно-управлінським статусом конкретного населеного пункту. На цьому фоні кардинально вирізнялися Львів та Чернівці: відсотковий приріст їх населення за той самий період був приблизно однаковим: $\approx 88\%$ (із 109,7 тис. осіб до 206,1 тис. осіб) та $\approx 91\%$ (із 45,6 тис. осіб до 87,1 тис. осіб) відповідно. За цими відсотковими (але не кількісними) показниками до них наближалось лише декілька пунктів: у Галичині – Делятин (74,7% зростання за рахунок греко-католицької та єврейської громад), Дрогобич (90,2% зростання, зважаючи на розвиток нафтодобувної промисловості), Коломия (84,7% зростання як залізничного центру на шляху зі Львова до Чернівців), Косів (99% зростання в умовах розвитку промислів та курортної галузі), Перемишль

(145% зростання, військово-стратегічний пункт) тощо. На Буковині, за рахунок господарських чинників та міграції єврейського населення, вирізнявся лише повітовий центр Сторожинець (113% зростання населення)¹⁸. Відтак, по відношенню до більшості перерахованих та подібних міст і містечок ключовим фактором було зростання торгово-ремісничого прошарку за рахунок природного приросту та міграції польського, єврейського, німецького населення, а також україномовної сільської місцевості.

Порівняння політичної системи управління містами Східної Галичини і Північної Буковини, їх соціально-економічного та демографічного розвитку дозволяє безапеляційно на перше місце поставити центральні поліси цих регіонів – Львів та Чернівці. Їхня багатовікова історія та культура, наявність великої кількості представників третього стану визначали існування більш потужної, порівняно з іншими адміністративними центрами, громадської думки, яка проявлялася у формі періодичних стихійних зібрань. Наприклад, у Чернівцях наприкінці XIX ст. традиційними були скупчення ремісників та торговців безпосередньо на сходах магістрату. Тогочасний публіцист Ф. Порубський обурювався з цього приводу: «Наша провокаторська громадянська лють клекоче насамперед у тих прошарках суспільства, де мала би «шумувати» найменше, – серед малих людей ... нуртує цей незламний черновіцький громадський дух, що зазвичай знаходить належний вияв у неділю, на свята, в період інших публічних заходів, коли є що полати й чим пообурюватися... До найстрашніших, без сумніву, належить черновіцький «платник податків». Йому начхати, де він є і перед ким стоїть, якщо він затявся здійснити свою примху»¹⁹. Досить складно говорити про дієвість таких методів «взаємодії» з чиновниками, однак очевидно, що таким чином на них створювався певний тиск тієї частини громадськості, яка не мала права голосу на виборах місцевих органів влади. У подальшому це був сприятливий ґрунт для формування різноманітних студентських, національних та політичних об'єднань.

Крім вказаних центральних міст регіонів, за таким параметром, як облаштування життєвого простору та комфортність відпочинку для заможного населення наприкінці XIX ст., у Східній Галичині виділявся Стрий. Велику роль у цьому відіграла пожежа 1886 р., яка фактично знищила місто, в тому числі згоріла будівля магістрату з касою та документацією, однак стала

поштовхом для його подальшого інтенсивного розвитку. Після відбудови Стрий отримав прямокутні та широкі вулиці, архітектурний стиль центру став яскравим прикладом сецесійного мистецтва, яке тоді домінувало. З цього часу магістрат почав опікуватися формуванням пожежної охорони та приділяти більшу увагу благоустрою. Спеціальні приписи визначали порядок руху транспорту (наприклад, заборона їздити гужовим транспортом по тротуарах), тарифи для перевізників тощо²⁰. Все це сприяло неабиякому зростанню популярності цього окружного центру. За період 1880–1910 рр., за темпами приросту чисельності населення, серед головних галицьких міст (у яких проживало понад 10 тис. осіб), Стрий зайняв перше місце – 145% зростання. Зокрема, якщо у 1880 р. в ньому проживало 12,6 тис. осіб, то в 1910 р. – 30,1 тис. осіб²¹.

У контексті порівняльного аналізу системи управління містами Галичини і Буковини неможливо обійти увагою термін «буковинізм», який характеризує своєрідну регіональну ідентичність, сформовану під впливом багатонаціонального і прикордонного простору. Однією з її ключових ознак була поліетнічна свідомість, яка, за словами сучасного історика О. Добржанського, ґрунтувалася на взаємодії п'яти національних груп, а не протистоянні, як це було в Галичині²². У доцільності використання терміна «буковинізм» стосовно аналізу міського управління можна переконатися на прикладі депортації у 1866 р. з Галичини через Буковину російського публіциста та етнографа В. Кельсієва. Потрапивши до Чернівців, він поскаржився на те, що його змусили за власний кошт оплачувати не лише власний проїзд, а й конвою. На це місцевий поліцейський чиновник заявив: «В Галичині вони все роблять по-варварськи; ми тут, слава Богу, в Буковині. Повірте мені, що ви жодної копійки не заплатите за ваш подальший проїзд ... Які варвари! Так в Галичині завжди робиться»²³. Доцільно зауважити, що питання регіональних відмінностей на повсякденному рівні в контексті використання терміна «буковинізм» потребує окремого вивчення.

При оцінці ефективності діяльності органів міського управління одним з основних показників можуть виступити фінанси. Формування бюджету міста з дотриманням позитивного сальдо належало до першочергових напрямів роботи кожного бургомістра (у Львові – президента), магістрату та міської ради. До переліку полісів, які не виконували цього завдання, майже по-

стійно входили столичні центри, змушені для виправлення ситуації клопотати про отримання позик. У Східній Галичині в 1874 р. від'ємне сальдо мали бюджети чотирьох міст (Перемишль, Снятин, Сокаль, Ярослав), у 1886 р. – шести (Галич, Дрогобич, Перемишль, Сокаль, Станіславів, Яворів), у 1906 р. – семи (Бучач, Городок, Золочів, Коломия, Станіславів, Сянок, Яворів)²⁴. Ситуація із дефіцитом коштів постійно виникала не лише на Буковині, а й у багатьох інших регіонах Австро-Угорщини. Так, у 1876 р. загальний обсяг від'ємного сальдо державного бюджету складав понад 32 млн гульденів, 1877 р. – більше 25 млн, 1878 р. – 21 млн, 1879 р. – 26 млн, 1880 р. – 8,5 млн гульденів²⁵.

Причини наростання дефіциту міських бюджетів багато в чому визначалися неефективним розподілом коштів. Левова частка прибутків йшла на утримання чиновницького апарату та організацію функціонування різноманітних служб. Щодо багатьох міст із дефіцитним бюджетом відсоток відповідних витрат сягав 75–80%, а то й більше. Виправлення ситуації відбувалося за рахунок підвищення податків, основний тягар яких лягав на плечі незаможних верств населення, які до того ж не мали права голосу на виборах.

Отже, протягом досліджуваного періоду основні реформи міського самоврядування як у Східній Галичині, так і Північній Буковині відбулися, головним чином, у 1860–1890-х рр. як результат реалізації багатоетапного законодавчого процесу. Їхнє позитивне значення полягало в поступовому залученні привілейованих категорій місцевого населення до управління тими населеними пунктами, де вони проживали, і самостійного розв'язання актуальних проблем. Разом із тим, для всіх міст, та й загалом імперії, було характерне досить обмежене виборче право, залежність від крайової адміністрації та загальнодержавного курсу. Порівняльний аналіз демографічних показників та політичного розвитку продемонстрував абсолютне домінування в обох регіонах столичних центрів – Львова та Чернівців. Решта міст зазвичай виконували роль адміністративних центрів, не відрізнялися системою управління і розвивалися за рахунок вдалого географічного розташування, наявності залізничної інфраструктури чи активного притоку населення з інших регіонів. У загальному контексті спостерігалось відставання більшості буковинських міст (серед них Бояни, Вашківці, Вишня, Кіцмань, Садгора), на противагу яким у Галичині прискорено розвивалися міста

першої десятки (Броди, Дрогобич, Коломия, Перемишль, Станіславів, Стрий, Тернопіль та ін.). За окремими параметрами дещо наблизитися до них міг лише Сторожинець.

¹ Станіславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): монографія [Stanislaviv–Stanislav–Ivano-Frankivsk (up to the 350th anniversary of Ivano-Frankivsk): monograph], Івано-Франківськ-Львів-Київ, Манускрипт, 2012, 584 с.

² Кіселичник В.П., *Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина XIX – початок XX століття)* [City Law and Local Government of the Lviv community (the second half the 19th – early 20th century)], Л., Край, 2008, 352 с.

³ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.)* [Bucovina in the state-legal system of Austria (1774–1918)], Чернівці, Рута, 2004, 383 с.

⁴ Петрів Р.В., *Східна Галичина у складі Австрійської імперії: історико-правовий аспект* [Eastern Galicia in the Austrian Empire: historical and legal aspect], Івано-Франківськ, Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2009, 255 с.

⁵ *Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.)* [Essays on the history of Drohobych (from ancient times to the beginning of the XXI century)], Дрогобич, Коло, 2009, 320 с.

⁶ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти*. [Cities of Eastern Galicia, Northern Bukovina and Transcarpathia in the second half of the 19th and early 20th cent. (1848–1918). Ethno-social and economic aspects], Ужгород, Карпатська вежа, 2012, Т. 1, 686 с.

⁷ Grzybowski K., *Galicja 1848–1914: Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii* [Galicja 1848–1914: History of the political system in the context of the history of the Austrian regime], Kraków-Wrocław-Warszawa, Ossolineum, 1959, s. 227–230.

⁸ *Ustawa z dnia 5 marca 1862 określająca zasadnicze podstawy urzędzenia gmin*, in «Ustawy Krajowe dla Królestwa Galicji i Lodomerji», Lwów, 1866, s. 103–112.

⁹ *Geschäfts-Ordnung für den Magistrat der K. Landeshaupt – Stadt Czernowitz*, Czernowitz, 1865, с. 1–3.

¹⁰ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти*, с. 380.

¹¹ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.)*, с. 188–189; Кульницький В. *Статут міста Львова 1870 року: його зміст і значення* [Statute of the City of Lviv 1870: its content and meaning], Вісник Львівського університету: серія: Юридична, Л., 2004, Вип. 39, с. 127.

¹² Петрів Р.В., *Східна Галичина у складі Австрійської імперії: історико-правовий аспект*, с. 48.

¹³ Никифорак М.В., *Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.)*, с. 193.

¹⁴ *Нариси з історії Північної Буковини* [Essay on the history of the Northern Bukovina], К., Наукова думка, 1980, с. 120.

¹⁵ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.)*, с. 94–95.

¹⁶ Монолатій І., «Буковинська згода» у контексті історії міжетнічних компромісів у Дунайській монархії [«Bukovina Consent» in the context of the History of inter-ethnic Compromises in the Danube Monarchy], «І», 2009, №56, с. 61–62.

¹⁷ Поллак М., *До Галичини. Про хасидів, гуцулів, поляків і русинів. Уявна мандрівка зниклим світом Східної Галичини та Буковини* [To Galicia. About Hasids, Hutsuls, Poles, and Rusyns. An imaginary journey through the world of Eastern Galicia and Bukovina that no longer exists], Чернівці, Книги – XXI, 2017, с. 197.

¹⁸ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.)*, с. 371–373.

¹⁹ Цит. за: Pollack M., *Czernowitz: Stationen in der imaginären Reisenach Galizien*, «Du: die Zeitschrift der Kultur», 1985, №45, s. 10.

²⁰ Закусов М.Б., Кравець О.З., *Старий Стрий* [Old Striy], Стрий, Укрпол, 2015, с. 14.

²¹ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.)*, с. 372.

²² Добржанський А.В., «Буковинизм» як різновидність регіонального самосознання в Австро-Венгрії кінця XIX – початку XX вв. [«Bukovynism» as a kind of regional Self-consciousness in Austria-Hungary at the end of the 19th – early 20th cent.], in «Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика», М., ИСБРАН, 1997, с. 77–78.

²³ Чучко М., «И взял Бога на помощь»: соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу) [«And took God to the rescue»: socio-religious Factor in the Life of the Orthodox Population of the northern Volosts of the Moldavian Voivodeship and the Austrian Bukovina (the epoch of the late Middle Ages and Modern Times)], Чернівці, Книги-XXI, 2008, с. 50.

²⁴ Мазурок О., *Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX – на початку XX століть (1848–1918 рр.)*, с. 362–364.

²⁵ *Из думи державної* [From the Duma], Буковина, 1885, ч. 5 (1 марта), с. 3.

Reference:

1. Stanislaviv – Stanislav – Ivano-Frankivsk (do 350-richchya Ivano-Frankivsk): monohrafiya [Stanislaviv–Stanislav–Ivano-Frankivsk (up to the 350th anniversary of Ivano-Frankivsk): monograph], Ivano-Frankivsk–Lviv–Kyiv, Manuscript, 2012, 584 s.
2. Kiselychuk V.P., *Mis'ke pravo ta samovryaduvannya hromady L'vova (druga polovyna XIX – pochatok XX stolittya)* [City Law and Local Government of the Lviv community (the second half the 19th – early 20th century)], L., Kray, 2008, 352 s.
3. Nykyforak M.V., *Bukovina v derzhavno-pravoviy systemi Avstriyi (1774–1918 rr.)* [Bucovina in the state-legal system of Austria (1774–1918)], Chernivtsi, Ruta, 2004, 383 s.
4. Petriv R.V., *Skhidna Halychyna u sklady Avstriys'koyi imperiyi: istoryko-pravovyy aspekt* [Eastern Galicia in the Austrian Empire: historical and legal aspect], Ivano-Frankivsk, Prykarpats'kyi nats. un-t im. Vasylia Stefanyka, 2009, 255 s.
5. Narysy z istoriyi Drohobycha (vid naydavnishykh chasyv do pochatku XXI st.) [Essays on the history of Drohobych]

- (from ancient times to the beginning of the XXI century)], Drohobych, Kolo, 2009, 320 s.
6. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.). Etnosotsial'nyy ta ekonomichnyy aspekty*. [Cities of Eastern Galicia, Northern Bukovina and Transcarpathia in the second half of the 19th and early 20th cent. (1848–1918). Ethno-social and economic aspects], Uzhhorod, Karpat-s'ka vezha, 2012, T. 1, 686 s.
 7. Grzybowski K., *Galicja 1848–1914: Historia ustroju politycznego nalle historii ustroju Austrii* [Galicja 1848–1914: History of the political system in the context of the history of the Austrian regime], Kraków-Wrocław-Warszawa, Ossolineum, 1959, s. 227–230.
 8. *Ustawa z dnia 5 marca 1862 określająca zasadnicze podstawy urzędzenia gmin*, in «Ustawy Krajowe dla Królestwa Galicji i Lodomerji», Lwów, 1866, s. 103–112.
 9. *Geschäfts-Ordnung für den Magistrat der K. Landeshaupt – Stadt Czernowitz, Czernowitz*, 1865, s. 1–3.
 10. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.). Etnosotsial'nyy ta ekonomichnyy aspekty*, s. 380.
 11. Nykyforak M.V., *Bukovyna v derzhavno-pravoviy systemi Avstriyi (1774–1918 rr.)*, s. 188–189; *Kul'chyts'ky V. Statut mista L'vova 1870 roku: yoho zmist i znachennya* [Statute of the City of Lviv 1870: its content and meaning], Visnyk L'viv's'koho universytetu: seriya: Yurydychna, L., 2004, Vyp. 39, s. 127.
 12. Petriv R.V., *Skhidna Halychyna u skladi Avstriys'koyi imperiyi: istoryko-pravovyy aspekt*, s. 48.
 13. Nykyforak M.V., *Bukovyna v derzhavno-pravoviy systemi Avstriyi (1774–1918 rr.)*, s. 193.
 14. *Narysy z istoriyi Pivnichnoyi Bukovyny* [Essay on the history of the Northern Bukovina], K., Naukova dumka, 1980, s. 120.
 15. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.)*, s. 94–95.
 16. Monolatiy I., «Bukovyns'ka z-hoda» u konteksti istoriyi mizhetnichnykh kompromisiv u Dunays'koy monarkhiyi [«Bukovina Consent» in the context of the History of inter-ethnic Compromises in the Danube Monarchy], «Yi», 2009, #56, s. 61–62.
 17. Pollak M., *Do Halychyny. Pro khasydiv, hutsuliv, polyakiv i rusyniv. Uyavna mandrivka znyklym svitom Skhidnoyi Halychyny ta Bukovyny* [To Galicia. About Hasids, Hutsuls, Poles, and Rusyns. An imaginary journey through the world of Eastern Galicia and Bukovina that no longer exists], Chernivtsi, Knyhy – XXI, 2017, s. 197.
 18. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.)*, s. 371–373.
 19. Tsyt. za: Pollack M., Czernowitz: Stationen in erimaginären Reisen nach Galizien, «Du: die Zeitschrift der Kultur», 1985, #45, s. 10.
 20. Zakusov M.B., *Kravets' O.Z., Staryy Stryi* [Old Stryi], Stryi, Ukrpol, 2015, s. 14.
 21. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.)*, s. 372.
 22. Dobrzahanskyi A.V., «Bukovynyzm» kak raznovydnyy rehyonal'noy samosoznaniya v Avstro-Venhray kontsa XIX – nachala XX vv. [«Bukovynism» as a kind of regional Self-consciousness in Austria-Hungary at the end of the 19th – early 20th cent.], in «Avstro-Venhraya: yntehratsionnyye protsessy y natsional'noyaspetsyfyka», M., YSBRAN, 1997, s. 77–78.
 23. Chuchko M., «Y vyzyat Boha na pomoshch'»: sotsial'no-relihiynyy chynnyk v zhytti pravoslavnoho naselennya pivnichnykh volostey Moldavs'koho voyevodstva ta avstriys'koyi Bukovyny (epokha pizn'oho seredn'ovichchya ta novoho chasu) [«And took God to the rescue»: socio-religious Factor in the Life of the Orthodox Population of the northern Volosts of the Moldavian Voivodeship and the Austrian Bukovina (the epoch of the late Middle Ages and Modern Times)], Chernivtsi, Knyhy-XXI, 2008, s. 50.
 24. Mazurok O., *Mista Skhidnoyi Halychyny, Pivnichnoyi Bukovyny i Zakarpattya u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX stolit' (1848–1918 rr.)*, s. 362–364.
 25. *Iz dumy derzhavnoyi* [From the Duma], Bukovyna, 1885, ch. 5 (1 marta), s. 3.

УДК 94(477.83/.86)316

© Микола ГУЙВАНЮК
(Чернівці)

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ГАЛИЧИНИ Й БУКОВИНИ У ВЗАЄМИНАХ З «ПРОСВІТОЮ» (кінець XIX – початок XX ст.)

У статті доведено, що співпраця українських письменників Галичини й Буковини з «Просвітою» дала можливість їм краще розкритися, – одночасно поєднуючи свій літературний талант та просвітньо-організаційну роботу серед населення.

Загалом, співпраця літераторів з «Просвітою» відбувалася у двох напрямках – шляхом публікації своїх творів у виданнях товариства та безпосередньої участі у організації діяльності її філій.

Зазначається, що з відомих літераторів почесними членами «Просвіти» були М. Устиянович, М. Грушевський, К. Левицький та І. Франко.

Оскільки товариство «Просвіта» перебувало під впливом народовської ідеології, то відповідно тут гуртувалися, насамперед, представники або симпатії цієї течії в українському національному русі.

Поза межами Львова письменникам було дещо комфортніше співпрацювати з місцевими філіями «Просвіти». Це зумовлювалося меншим впливом представників головного проводу товариства у Львові, що давало місцевим очільникам філій та читалень «Просвіти» більшу свободу дій.

Ключові слова: «Просвіта», Галичина, Буковина, українські письменники.